

Līdijas Attīstības izglītības centrs (Apvienotā Karaliste)

Projekts "Globālā dimensija sociālo zinātņu mācību priekšmetos"

Pirmie soļi attīstības/globālās izglītības vērtēšanā

RĪKKOPA

globālā

DIMENSIJA SOCIĀLO ZINĀTŅU MĀCĪBU PRIEKŠMETOS

Rīkkopu "Pirmie soļi attīstības/globālās izglītības vērtēšanā" sagatavojis Līdsas Attīstības izglītības centrs (Apvienotā Karaliste) projekta "**Globālā dimensija sociālo zinātņu mācību priekšmetos**" ietvaros.

Projekts "Globālā dimensija sociālo zinātņu mācību priekšmetos" (Nr. DCI-NSAED/2012/280-401) tiek īstenots ar Eiropas Savienības finansiālo atbalstu Attīstības un sadarbības biroja "EuropeAid" programmas ietvaros. Par materiāla saturu pilnībā atbild Līdsas Attīstības izglītības centrs, un tas nevar tikt uzskatīts par Eiropas Savienības viedokli.

Edgara Švanka dizains un makets

© Līdsas AIC, 2015

Tulkojums un izdevums latviešu valodā, IAC, 2015

ISBN: 978-9934-8513-2-2

Ievads	2
1. Globālā izglītība un tās novērtējums	3
Ko mēs saprotam ar terminu “globālā izglītība”, un kāpēc tā ir svarīga.....	3
Daži viedokļi par globālo izglītību.....	3
Ko vajadzētu aptvert globālajai izglītībai	4
Ietekmes novērtēšana	6
2. Ietekmes novērtēšana – piemēru analīze	11
Godīgā tirdzniecība un stereotipi	11
3. Dažas novērtēšanas metodes un rīki	15
Kritēriji globālās izglītības vērtēšanai jūsu mācību priekšmetā.....	15
Globālās izglītības mērķu un vērtēšanas kritēriju noteikšana	15
Pieejas vērtēšanai	16
Strukturēto plānu un vērtēšanas rīku piemēri.....	20
Strukturētais plāns un vērtēšana tēmai “Godīgā tirdzniecība”.....	20
Strukturētais plāns un vērtēšana tēmai “Bēgļi”	22
4. Papildus resursi	24
Informācija par projekta īstenotājiem	24
Mājaslapas	25
Pateicības	26

Apzinoties nepieciešamību īstenot izglītību, kas jauniešiem sniedz zināšanas, prasmes un attieksmes, kuras aktuālas savstarpēji saistītā un mijiedarbīgā pasaulē, Izglītības attīstības centrs (Latvija) sadarbībā ar Lidsas Attīstības izglītības centru (Apvienotā Karaliste), Mondo (Igaunija) un Britu padomi Latvijā no 2013. gada janvāra līdz 2015. gada decembrim ar Eiropas Komisijas atbalstu īsteno projektu "Globālā dimensija sociālo zinātņu mācību priekšmetos".

Projekta "Globālā dimensija sociālo zinātņu mācību priekšmetos" ietvaros ir tapuši vairāki izdevumi globālās izglītības praktiķiem: **"Ziņojums par attīstības/globālās izglītības aspektu izpēti sociālo zinātņu mācību priekšmetos"** sniedz ieskatu globālās dimensijas klātbūtnē formālajā izglītībā Latvijā un citās Eiropas Savienības valstīs; **"Attīstības/globālās izglītības materiālu PORTFOLIO"** rodamas idejas mācību stundām un aktivitātēm globālajā izglītībā; **"Attīstības izglītības programmu un mācību materiālu VADLĪNIJAS (angļu valodā)"** piedāvā interesentiem citās valstīs iepazīties ar globālās izglītības programmām.

Šis izdevums – **"Pirmie soļi attīstības/globālās izglītības vērtēšanā, RĪKKOPA"** – papildinās projekta publikāciju klāstu. **Izdevumu sagatavojis Lidsas Attīstības izglītības centrs (Apvienotā Karaliste).**

Lidsas Attīstības izglītības centrs (Lidsas AIC) ir organizācija, kas attīstības/globālajā izglītībā darbojas vairāk nekā 30 gadus. Lidsas AIC ir uzkrāta pieredze apmācību organizēšanā un skolu konsultāciju darbā globālās dimensijas integrēšanai mācību programmās. Lidsas AIC sagatavotā izdevuma RĪKKOPA mērķis ir atbalstīt globālās izglītības praktiķus mācību procesa plānošanā, kā arī globālās izglītības efektivitātes, ietekmes un kvalitātes vērtēšanā. Izdevums sniedz ieskatu globālās izglītības saturā un piedāvā daudzveidīgu metodiku, ko iespējams pielāgot globālās izglītības tēmu apguves izvērtēšanai.

Izdevumā pieejams bagātīgs praktisku izvērtēšanas piemēru un rīku klāsts vairākām globālās izglītības tēmām, piemēram, tēmām par godīgo tirdzniecību, stereotipiem, bēgļiem, par taisnīgumu un netaisnīgumu, par otrreizējās pārstrādes nozīmi u. c. Publicēti arī skolēnu darbu paraugi un uz to pamata analizēts mācību process.

Ceram, ka RĪKKOPA būs atbalsts pedagogiem, plānojot un izvērtējot globālās izglītības aktivitātes, un palīdzēs stiprināt skolēnos vērtības un prasmes, kuras nepieciešamas mijiedarbīgā pasaulē!

Ko mēs saprotam ar terminu “globālā izglītība”, un kāpēc tā ir svarīga

Mēs dzīvojam daudzveidīgā un strauji mainīgā pasaulē, kurā radām daudz izaicinājumu gan sev kā sugai, gan arī citām dzīvības formām. Jauniešiem, kuri uzaug šādā pasaulē, nepieciešama izglītība, kas viņus sagatavotu būt par spējīgiem atbildēt uz dažādiem izaicinājumiem; izglītība, kas ļautu skolēniem saprast globālos procesus, kuriem ir tik milzīga ietekme uz viņu dzīvi, kā arī “saistītu tādus jautājumus kā nabadzība un klimata pārmaiņas ar viņu pašu dzīvi”. Ja ticam, ka ir svarīgi ieviest izglītībā globālo dimensiju, tad svarīgi ir arī gūt izpratni par to, cik noderīgi un iedarbīgi ir mūsu mēģinājumi izglītēt jauniešus.

Šī nelielā rokasgrāmata sniegs ieskatu globālās izglītības vērtēšanā.

Daži viedokļi par globālo izglītību

Izglītība paver cilvēkiem iespējas, sniedzot zināšanas, prasmes un vērtības, kas viņiem nepieciešamas labākas pasaules veidošanai. Izglītība ir kas daudz vairāk nekā piekļuve darba trigum. Tā spēj veidot ilgtspējīgu nākotni un labāku pasauli. Izglītības politikai vajadzētu veicināt mieru, savstarpēju cieņu un rūpes par apkārtējo vidi.

ANO ģenerālsēkretārs **Bans Kimūns**

Katru dienu dzirdam par dažādiem negadījumiem, kas notiek pasaulē, un itin bieži var rasties iespaids, ka tie uz mums neattiecas. Globālā izglītība liek mums vairāk apzināties, ka esam daļa no tā... kā mazs mozaikas gabaliņš.

Globālā izglītība ļauj mums paraudzīties uz Globālajiem Dienvidiem no gluži cita skata punkta. Ir daudz vieglāk izprast televīzijas pārraides vai rakstus, jo itin bieži žurnālisti meklē nevis patiesību, bet sensācijas. Tā ir sava veida neatkarīga domāšana, neizmantojot plaši izplatītus stereotipus.

Karolina Kriscjaka un **Mihals Ščepaniks**, skolotāji, Polija

Globālā izglītība palīdz parādīt, ka iespējama cita veida globalizācija. Tā ļauj skolotājiem un skolēniem atklāt, kritiski izvērtēt, kā arī mēģināt mazināt globalizācijas slazdus – patēriņiskumu, kultūras un dabas daudzveidības iznīcināšanu, cilvēktiesību neievērošanu, vardarbību, vienlaikus izmantojot globalizācijas sniegtās iespējas, piemēram, cilvēku, informācijas, ideju, kultūras globālos kontaktus un aprite, iespējas piedalīties jaunas globalizācijas radīšanā, kuras centrā ir cilvēka cieņa, nevis peļņa.

Madža Ednirs, izglītības darbinieks, Brazīlija

1. Globālā izglītība un tās novērtējums

Izglītība ir jāvērs uz cilvēka personības vispusīgu attīstību, kā arī uz to, lai tiktu ievērotas cilvēktiesības un pamatbrīvības. Tai jāveicina izpratne, iecietība un draudzība starp visām nācijām, rasu vai reliģiskām grupām, kā arī jāsekmē Apvienoto Nāciju Organizācijas miera uzturēšanas aktivitātes.

UNESCO, Ģenerālkonference, Parīze, 1974. gada 19. novembrī

Globālā izglītība sekmē pozitīvu attieksmi pret mācīšanos un attīsta sociālās prasmes. Tā mudina skolotājus citādi domāt par skolēnu kognitīvo un emocionālo attīstību. Darba attiecības starp skolēnu un skolotāju attīstās un kļūst iekļaujošākas, dinamiskākas un egalitārākas. Tieši skolotājiem jāvirza skolēni un jāmudina viņi izkopt tādas pamatvērtības un attieksmes kā daudzveidība, vienlīdzība, cieņa un atvērtība. Mērķis ir arī veidot veselīgas, radošas un zinātkāras personības, motivētus un pašpārliecinātus skolēnus, kuri iemācās to, kas viņiem ir nepieciešams, un izmanto apgūto jebkurā kontekstā, jebkurā situācijā, ar kuru saskaras. Tādējādi globālā izglītība ir jauns ceļojums gan skolēniem, gan skolotājiem. Šādā pasaulē, kurā droši zināms ir tikai tas, ka nekas nav droši, mums ir lemts censties ikreiz no jauna saprast sevi un citus, komunicēt, dzīvot sev un sadzīvot ar citiem.

Džeikobs Sovoesi, izglītības darbinieks, Benina

Ko vajadzētu aptvert globālajai izglītībai

Pastāv dažādas globālās izglītības definīcijas, kā arī priekšstati par to, ko globālajai izglītībai vajadzētu aptvert. Attīstības izglītības pētījumu centrs, kas izveidots Izglītības institūta paspārnē, izvirza četras galvenās jomas, kurām vajadzētu pievērsties skolā.

• Priekšstats par globālo skatījumu:

pārdomas par citu viedokli un tā izpratne; apzināšanās, ka dzīvojam savstarpēji atkarīgā pasaulē; izpratne par dažādām reakcijām uz bažām par globālo nabadzību un globālās atbildības apzināšanās.

• Izpratne par varu un nevienlīdzību pasaulē:

koloniālisma ietekmes un globalizācijas sarežģītības izpratne; izpratne, ka piemērošanās globalizācijai ir kaut kas vairāk par elastīgāku prasmju un starpkultūru izpratnes attīstīšanu.

• Ticība sociālajam taisnīgumam un līdztiesībai:

pārdomas par to, ko nozīmē sociālais taisnīgums; izpratne par to, kādas ir attiecības starp taisnīgāku pasauli un personisko vērtību sistēmu – empātiju un entuziasmu.

1. Globālā izglītība un tās novērtējums

Sadarbības tīkls "Domāt globāli"

definē globālo izglītību kā izglītību, kas ievieto mācīšanos globālā kontekstā, veicinot

- kritisko un radošo domāšanu;
- sevis apzināšanos un atvērtību atšķirīgajam;
- izpratni par globālo problēmu un varas attiecībām;
- optimismu un rīcību, lai veidotu labāku pasauli.

Oxfam globālā pilsonība

- padara mācīšanos jēgpilnu, jo tā ir aizraujoša, būtiska un balstās "reālās dzīves" scenārijos;
- apšaubā maldinošu informāciju un stereotipiskus uzskatus par pasaules valstīm, dod iespēju bērniem vērsties pret neizglītību un neiecietību;
- atzīst, ka mums kā indivīdiem ir spēks; ikkatrs no mums var panākt pārmaiņas, un ikviens no mums var izvēlēties, kā rīkoties;
- taču, ja strādājam kopā, šis spēks var būt vēl lielāks;
- parāda, ka mēs dzīvojam netaisnīgā un nelīdztiesīgā pasaulē, taču mudina to mainīt un vērsties pret netaisnību;
- mudina atzīt mūsu atbildību citam pret citu, kā arī mācīties citam no cita.

• Refleksijas un dialoga veicināšana:

savu uzskatu par plašāko pasauli kritisks izvērtējums un esošo pieņēmumu apšaubīšana; iesaistīšanās dialogā ar citiem, lai saprastu atšķirīgus viedokļus; apzināšanās, ka kritiskās domāšanas, refleksijas un dialoga rezultātā iespējams pārvērtēt savu pasaules skatījumu.

Globālā izglītība nav ģeogrāfija! Globālajai izglītībai ir vieta visos mācību priekšmetos, un ikviens mācību priekšmets var ienest citu skatījumu un izpratni. Dodot skolēniem iespēju izprast globālus tematus caur dažādu mācību priekšmetu skatījumu, mēs ļaujam viņiem izveidot labāku izpratni par mūsu pasaules sarežģītību un daudzveidību, kā arī sagatavojam jauniešus tam, lai viņi aktīvi reaģētu uz izaicinājumiem un veidotu nākotni.

Apvienotās Karalistes Attīstības izglītības sadarbības tīkls "Domāt globāli" paudis šādu viedokli: "Strauji mainīgajā, globalizētajā pasaulē izglītībai jāpalīdz cilvēkiem izprast plašāko pasauli ap viņiem un globāli sasaistīt tādas problēmas kā nabadzība un klimata izmaiņas ar savu dzīvi. Tai vajadzētu sagatavot viņus dzīvei un darbam globālā sabiedrībā un ekonomikā, kā arī iesaistīt viņus pasaules uzlabošanā."

Apvienotās Karalistes nacionālā Globālās izglītības programma pievēršas šiem izaicinājumiem, sniedzot atbalstu skolotājiem, lai viņi varētu palīdzēt skolēniem

- kritiski domāt par globāliem jautājumiem;
- izpētīt alternatīvus attīstības modeļus un ilgtspēju;
- salīdzināt un izvērtēt dažādas pieejas globālās nabadzības mazināšanai, apsvērt to stiprās puses, kā arī izdarīt secinājumus par globālās nabadzības iemesliem un šīs problēmas iespējamiem risinājumiem.

Nepieciešams nodrošināt, lai jaunieši būtu "globāli patīgi". Tas nozīmē, ka viņiem jābūt zināšanām un prasmēm par globālajiem jautājumiem, kā arī – un tas ir ļoti svarīgi – prasmēm interpretēt jautājumus un notikumus, ar kuriem viņi saskaras savas dzīves gaitā; tikpat svarīgi ir veidot pret tiem attieksmi.

Šajā rokasgrāmatā izklāstītas "Pamatidejas", kas izmantojamas viena vai vairāku tematu apguvē, saistot tās ar mācīšanās rezultātiem. Šīs idejas, protams, var pielāgot jūsu skolēnu vecumam un prasmju līmenim. Paraugam tiek piedāvātas dažas anketas. Savukārt Lidsas AIC mājaslapā (<http://www.globalschools.org.uk/>) pieejami paraugi, kurus iespējams adaptēt konkrētajam tematam/ mācību priekšmetam, kā arī vēl citi "Pamatideju" pasniegšanas strukturēti plāni (sk. sadaļu "Strukturēto plānu un novērtēšanas rīku piemēri").

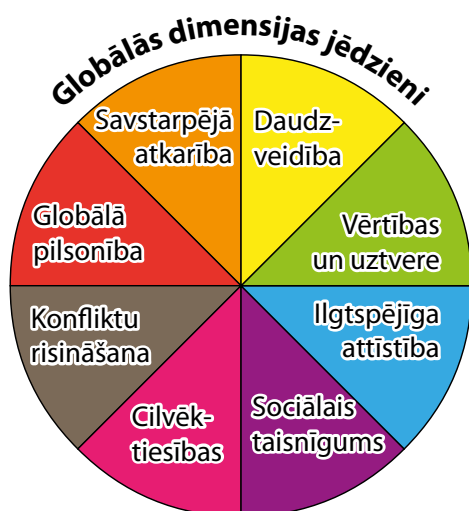
Ietekmes novērtēšana

Kopumā globālās izglītības ietekme skolās nav plaši vērtēta, jo to ir salīdzinoši grūti izdarīt gan tāpēc, ka tā nav svarīgākā prioritāte, gan arī tāpēc, ka ir pietūcis vērtēšanas instrumentu. Tomēr no pieredzes ir zināms, ka skolotāji, skolēni un skolu inspektori ir pamanījuši un novērtējuši globālās izglītības ietekmi.

Kā varam zināt, kas ir laba globālā izglītība un labas globālās zināšanas? Un kā varam zināt, vai skolotāja darbs panāk iecerēto ietekmi?

Lai noskaidrotu, vai mācīšana bijusi sekmīga, mums jāzina, ko mēs vērtējam, ir jānosaka vērtēšanas kritēriji, kā arī jābūt skaidrībai par to, kā tie atbilst citiem mācību priekšmetu vērtēšanas kritērijiem. Globālā izglītība ir tik plašs "mācību priekšmets", ka to ir tikpat kā neiespējami definēt. Taču ir vairāki paņēmieni, kurus var izmantot par atskaites punktu globālās izglītības novērtēšanā. Mēs piedāvājam divus globālās izglītības vērtēšanas soļus.

1. solis. Izmantojiet vienu no dotajām ietvarstruktūrām, lai izvēlētos vienu vai vairākus **globālās izglītības jēdzienus**, kurus aptversiet. Šajā rokasgrāmatā esam ietvēruši trīs piemērus no Apvienotās Karalistes:

- Oxfam pilsonība;
- globālās dimensijas jēdzieni;
- globālās izglītības programma.

Šīs ietvarstruktūras nav savstarpēji izslēdzošas. Mēs iesakām izmantot tās kā vadlīnijas un izvēlēties elementus no vairākām ietvarstruktūrām atbilstoši jūsu mācību priekšmetam un mācību plānam. Resursu sadaļā atrodamas saites uz šīm un citām ietvarstruktūrām no Vācijas, Skotijas un Austrālijas.

Zīmējumā attēlotie astoņi pamatjēdzieni ir plaši pazīstami daudzām skolām. Vērtēšanā noderīga ir arī Oxfam Globālās pilsonības ietvarstruktūra, jo tā ietver gan vērtības un attieksmes, gan zināšanas un izpratni.

Oxfam globālā pilsonība

Zināšanas un izpratne

- Sociālais taisnīgums un līdztiesība
- Daudzveidība
- Globalizācija un savstarpējā atkarība
- Ilgtspējīga attīstība
- Miers un konflikti

Vērtības un attieksme

- Identitātes apziņa
- Empātija
- Atbalsts sociālajam taisnīgumam un līdztiesībai
- Daudzveidības novērtēšana un cieņa pret to
- Rūpes par apkārtējo vidi un ilgtspējīga attīstība
- Pārliecība par to, ka cilvēki var panākt pārmaiņas

Avots: Education for Global Citizenship, Oxfam, 2006

Developing the global dimension in the school curriculum: Dfes, 2005

1. Globālā izglītība un tās novērtējums

Visbeidzot, iespējams, ka tam, ko vēlaties iemācīt, vispiemērotākie būs **Globālās izglītības programmas** (Apvienotā Karaliste) kritēriji.

Globālās izglītības programma

1. Zināšanas par attīstības valstīm, to ekonomiku, vēsturi un cilvēkģeogrāfiju.
2. Zināšanas par globalizācijas pamatelementiem.
3. Zināšanas par dažādajiem veidiem, kā samazināt globālo nabadzību un panākt attīstību, kā arī par argumentiem saistībā ar šo dažādo pieeju stiprajām pusēm.
4. Zināšanas par savstarpējās atkarības un ilgtspējas jēdzieniem, to izpratne.
5. Atbalsta izziņu un kritisku domāšanu par attīstību un attīstības jautājumiem.
6. Sniedz zināšanas par attīstības pasauli, nabadzības cēloņiem un iespējamo rīcību tās mazināšanai. Attīsta prasmes interpretēt zināšanas, lai spriestu par globālo nabadzību.

Ir skaidrs – jo labāk skolotāji izprot šos tematus, jo labāk viņi var atbalstīt skolēnus. Taču ir svarīgi neļaut sajūtai, ka pietrūkst zināšanu par kādu tematu vai jautājumu, sevi “aizkavēt”. Daudzi globālie jautājumi ir gan sarežģīti, gan starpdisciplināri, tāpēc ir salīdzinoši maz šo jomu “ekspertu”. Svarīgāk ir skaidri apzināties, ko skolēniem vēlams iemācīties. Metodisko materiālu komplekta 3. nodaļā atradīsiet mācīšanās rezultātus konkrētiem tematiem.

2. solis. Izveidojiet plānoto globālās izglītības sasniedzamo mērķu un mācīšanās rezultātu sarakstu.

Tā kā tēmu loks ir ļoti plašs, tālāk tiks sniegti vispārēji ieteikumi. Nākamajā sadaļā piedāvāsim divus konkrētus piemērus no Apvienotās Karalistes skolām un sniegsim to analīzi. Visbeidzot trešajā nodaļā atradīsiet dažus tematiskus strukturētos plānus, kā arī uzskaitījumu, ko skolēniem vajadzētu apgūt, un plānotos sasniedzamos rezultātus.

Daži jautājumi, kurus vērts apsvērt. Kādā veidā šo jēdzienu apguve apgūstamajā mācību priekšmetā:

- a) padziļinās skolēnu izpratni;
- b) ietekmēs skolēnu attieksmi pret cilvēkiem, procesiem vai vietām?

Tālāk sniegti daži piemēri tam, kā to darījuši dramatiskā pulciņa, mākslas un dizaina, kā arī reliģijas stundu skolotāji.

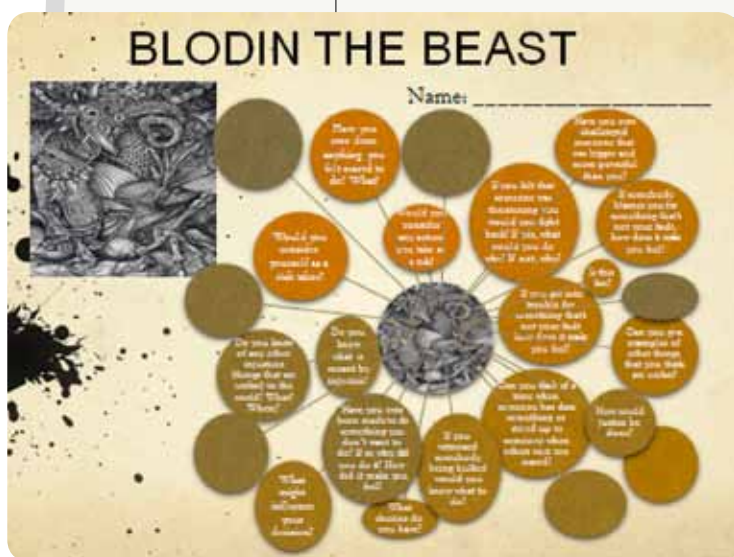
Novērtēšana. 1. piemērs

Stāstu izmantošana globālajā izglītībā

Mācību priekšmets	Angļu literatūra/ Dramatiskais pulciņš
Temats	Taisnīgums/ Netaisnība
Izmantojamā grāmata	Briesmonis Blodins <i>Blodin the Beast</i> Autors: <i>Michael Morpurgo</i> Izdevējs: <i>Frances Lincoln</i> ISBN: 9780711209107
Kopsavilkums	Tas ir stāsts par briesmoni, kurš posta zemi, spļaudams uguni, sagraujot ciematus un paverdzinot cilvēkus. Stāsts pievēršas tam, vai pēdējā ciema iedzīvotāji uzdrīkstēsies stāties pretī "Briesmoņa Blodina" tirānijai.
Kādi ir galvenie šīs grāmatas temati?	Netaisnība, cilvēktiesības, aktīva pilsonība
Globālā izglītība	Zināšanas: sociālais taisnīgums; netaisnība; cilvēktiesības; miers un konflikti. Vērtības un attieksmes: empātija; ticība tam, ka cilvēki var panākt pārmaiņas.

Skolotājs noteica šādus globālās izglītības mērķus:

1. Lomu spēlē noskaidrot, kas ir taisnīgi un kas – netaisnīgi.
2. Veidot izpratni par apspiedējiem un apspiešanu, kā arī saistīt to ar cilvēktiesību pārkāpumiem.
3. Padziļināt skolēnu zināšanas par cilvēktiesībām.
4. Padziļināt izpratni par to, kā cilvēku izvēli ierobežo situācija, kurā viņi nonāk.
5. Izprast jēdzienus "bēglis" un "patvēruma meklētājs".
6. Izmantojot kritisko domāšanu, kā arī mācīšanos caur pieredzi, veidot spēju just empātiju pret izvēlēm, ar kurām saskaras bēgļi.
7. Veidot labāku jēdziena "netaisnība" izpratni.
8. Sasaistīt netaisnību pasaulē (piemēram, starptautiskās naftas kompānijas ekspluatē cilvēkus) un skolēnu pašu pieredzi.
9. Izjust empātiju pret cilvēkiem, kuri pasaulē saskaras ar netaisnību.

Briesmonis Blodins Avots: Džila Morlija

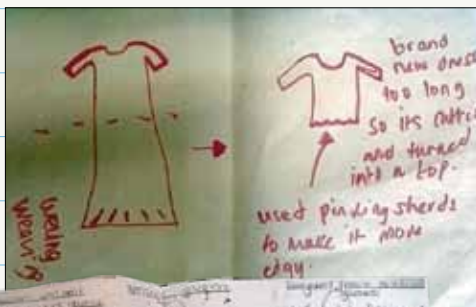
Novērtēšana. 2. piemērs

Priekšmets	Māksla un dizains – ekomode
Temats	Materiālu otrreizējās izmantošanas un izmantošanas citiem mērķiem (<i>recycling-upcycling</i>) ietekme uz dizaina nozari
Globālā izglītība	Ilgspējīga attīstība un savstarpējā atkarība

Skolotāja noteica šādus globālās izglītības mērķus:

1. Rosināt skolēnus pārvērtēt savu domāšanas veidu par priekšmetiem, kurus viņi izmanto.
2. Sekmēt skolēnu izpratni par atkārtotas izmantošanas (*upcycling*) jēdzienu.
3. Palīdzēt skolēniem izprast atšķirību starp otrreizēju izmantošanu un pārveidošanu citam izmantošanas veidam.

Pēc tam skolotāja novērtēja izmaiņas zināšanās un attieksmē, izmantojot sākuma un beigu izvērtējuma anketu. Balstoties uz izvērtējuma anketu rezultātiem, tika detalizētāk izstrādāti globālās izglītības mērķi, kā arī izmantotas stundas novērtēšanas stratēģijas (sk. 3. nodaļu), lai novērtētu zināšanas un attieksmi šādos jautājumos:

1. Vai globālā modes industrija var palīdzēt risināt ilgtspējīgas attīstības problēmu?
2. Kāda ir skolēnu attieksme pret materiāliem, kurus parasti izmetam?

The impact of recycling and upcycling on the design industry (2)

1. What are the benefits of Recycling?
Save the planet good for the environment
Saves energy reduces greenhouse gas
2. What are the benefits of Upcycling?
Upcycling gives an item a better purpose
Can reuse the material in a different way to make something new
3. How often do you recycle?
 Always
 Most of the time
 About half the time
 Once in a while
 Never
4. Why do you recycle? Recycling helps to reduce the pollution caused by waste
If you do not, why do you choose not to?
.....
5. What items do you recycle most?
Glass bottles and jars, plastic bottles and cans
6. Have you attempted to upcycle any items? If so, what and how?
Fabric made out of clothing
.....
7. Have your views to upcycling changed?
 Yes
 No
Please provide details for why? Cans into flower pots, fabric made out of clothing discarded materials into something useful

Novērtēšana. 3. piemērs

Tematā balstīta pieeja

Mācību priekšmets	Angļu literatūra/ Dramatiskais pulciņš
Temats	Izpētīt bēgļu situāciju un to, kā pret viņiem izturas
Globālā izglītība	Cilvēktiesības. Miers un konflikts. Globalizācija un savstarpējā atkarība

Skolotājs noteica šādus globālās izglītības mērķus:

1. Konflikti valstu iekšienē ir biežākais iemesls tam, kāpēc cilvēki kļūst par bēgļiem.
2. Konflikta atrisināšana ir galvenais veids, kā samazināt bēgļu skaitu.
3. Vairums bēgļu un patvēruma meklētāju ir no Globālo Dienvidu valstīm.
4. Izprast terminus "bēglis", "patvēruma meklētājs" un "migrants".
5. Izprast, ka bēgļi dzīvo ļoti nedrošās situācijās, un bieži vien netiek nodrošinātas viņu pamatvajadzības.
6. Izprast, ka bēgļu un patvēruma meklētāju atspoguļojums medijos bieži vien ir neprecīzs un neobjektīvs.
7. Izprast, ka ir plaši izplatīti maldīgi priekšstati par bēgļiem un patvēruma meklētājiem.
8. Izprast, ka bēgļi ir devuši svarīgu ieguldījumu Apvienotās Karalistes un citu uzņemošo valstu kultūrā.

Godīgā tirdzniecība un stereotipi

Tā kā zināšanas veido izpratni un attieksmi, tad izglītotājiem ir jāapzinās arī pašiem savas zināšanas un attieksme, lai, cik vien tas iespējams, izvairītos no aizspriedumu vai negatīvu priekšstatu pastiprināšanas.

Iztēlojies kādu, kas audzē banānus.
Uzraksti par viņu 5 vārdus.

- 1) nepietiekams uzturs/
tievs
- 2) afrikānis
- 3) maz drēbju
- 4) grozs uz muguras
- 5) basām kājām

Pa kreisi redzamās atbildes ir no anketas par godīgo tirdzniecību. Apskatiet šīs atbildes.

- Kā jums šķiet – kas tās rakstījis?
- Kā jums šķiet – vai rakstītais atbilst patiesībai?
- Kā tas attēlo banānu audzētāju?
- Cik tipiska šāda atbilde būtu jūsu valstī?

Tagad salīdziniet šo banānu audzētāja “attēlu” ar zemāk redzamajām fotogrāfijām.

Tabulā parādītas 10 pasaules valstis, kuras 2011. gadā izaudzējušas visvairāk banānu.

Vieta	Valsts	Produkcija (miljons tonnu)
1.	Indija	29.7
2.	Uganda	11.1
3.	Ķīna	10.7
4.	Filipīnas	9.2
5.	Ekvadora	8.0
6.	Brazīlija	7.3
7.	Indonēzija	6.1
8.	Kolumbija	5.1
9.	Kamerūna	4.8
10.	Tanzānija	3.9

Avots: <http://www.whichcountry.co/top-10-largest-producers-of-bananas/>
Papildu informācija: <http://www.bananalink.org.uk/content/where-bananas-are-grown>

Daži fakti

- Vairums banānu audzētāju nav afrikāņi. Viņi nāk no Āzijas vai Dienvidamerikas.
- Banānu audzētāji nesaņem labu atalgojumu. Tie fermeri, kas strādā savās fermās un produkciju pārdod godīgās tirdzniecības (*Fair Trade*) pircējiem, ir labākā situācijā.

Jautājumi

- Kādus 5 vārdus jūs izmantotu, lai raskturotu banānu audzētāju?
- Vai šīs fotogrāfijas un šī informācija izmainīja priekšstatu par to, kā varētu "izskatīties" banānu audzētājs?

Pirmajā piemērā vārdus bija rakstījis universitātes pēdējā kursa pedagoģijas students (un šajā studentu grupā tā bija tipiska atbilde). Tas vedina jautāt – ja skolotājiem ir šāda uztvere, cik labi viņi būs sagatavoti, lai palīdzētu mācīties saviem skolēniem?

Lūk, vēl divas atbildes.

Iztēlojies kādu, kas audzē banānus.
Uzraksti par viņu 5 vārdus.

- 1) **smagi strādā**
- 2) **aizrautīgs**
- 3) **pašpārlicināts**
- 4) **jautrs**
- 5) **laba pieredze**

... banānu audzētājs?

Iztēlojies kādu, kas audzē banānus.
Uzraksti par viņu 5 vārdus.

- 1) **laimīgs**
- 2) **nabadzīgs**
- 3) **laipns**
- 4) **gudrs**
- 5) **izeīšs, smagi strādā**

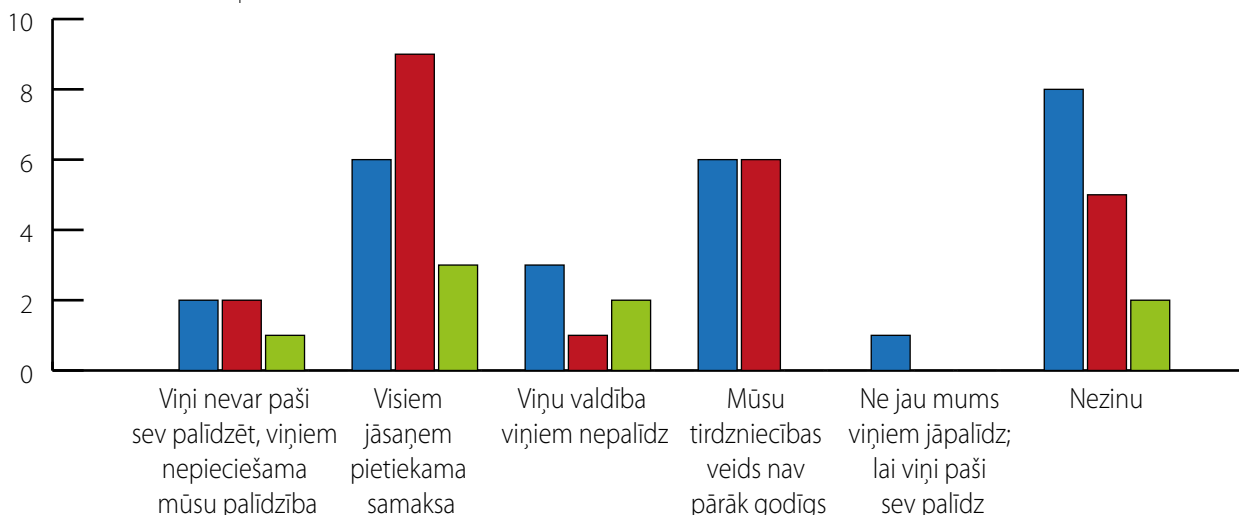
Šīs ir tipiskas atbildes vienā piektajā klasē (9–10 gadus veci bērni) kādā Lidsas pamatskolā, kur bērniem bija mācīts par godīgo tirdzniecību. Te aina ir pavisam citāda. Bērni neizdara pieņēmumus par to, ka banānu audzētāji nāk no Āfrikas vai ciestu no nepietiekama uztura, būtu slikti ģerbušies vai ka viņiem nebūtu kurpju. Skolēnu asociācijas ir salīdzinoši pozitīvākas un vienlaikus arī – reālistiskākas. Mēs nezinām, kāpēc skolēni uzskata, ka banānu audzētāji ir "gudri" vai "laipni", vai kāpēc viņi domā, ka tiem ir "jautri" strādāt. Skolotājs varētu izvērst par to diskusiju.

Iepriekš minētie piemēri ņemti no aptaujas, kas tika veikta divās skolās un vienā pedagoģijas studentu grupā. Kopumā rezultāti parādīja, ka pēc temata par godīgo tirdzniecību apguves skolēniem bija skaidrs priekšstats par dažiem godīgās tirdzniecības aspektiem. Vairums skolēnu uzskatīja, ka viņi vismaz kaut kādā veidā varētu panākt pārmaiņas nabadzīgo cilvēku dzīvē. Nozīmīga grupa aptaujāto parādīja izpratni par nabadzības strukturālajiem iemesliem (saistībā ar tirdzniecību).

- 47 % skolēnu konstatēja, ka globālā tirdzniecības sistēma ir iemesls, kāpēc cilvēki nesaņem pienācīgu samaksu.
- 27 % uzskatīja, ka tas ir tāpēc, ka audzētāji nevar īpaši ietekmēt cenu.
- Savukārt 22 % nebija viedokļa, bet 6 % domāja, ka tas ir tāpēc, ka audzētāji nav pietiekami gudri.
- Gandrīz visi aptaujātie skolēni un studenti uzskatīja, ka godīgā tirdzniecība nodrošina "pienācīgu samaksu cilvēkiem" vai "pareizu tirdzniecību".
- 14 % nezināja, kas ir godīgā tirdzniecība, bet 6 % domāja, ka tā ir saistīta ar valdības palīdzību nabadzīgajiem.
- Turpinot teikumu "Mums ir jāpalīdz, jo...", neliela, bet nozīmīga grupa (18 %) uzskatīja, ka tas ir tāpēc, ka "viņi nevar paši sev palīdzēt"; "viņu valdības viņiem nepalīdz" un "ne jau mums viņiem jāpalīdz", savukārt vairāk nekā ceturtdaļa skolēnu atbildēja, ka nezina.

Interesanti, ka pedagoģijas studentu aptaujas rezultāti bija visai līdzīgi.

"Audzētāji ne vienmēr saņem pietiekamu atlīdzību. Mums viņiem jāpalīdz, jo..."

Sarkanās un zilās ir skolēnu atbildes, bet zaļās – pedagoģijas studentu atbildes.

Aptauja atklāja, ka stundām par godīgo tirdzniecību bija ietekme, taču tā nebija tik plaša, kā uzskatīja uzrunātie skolotāji.

2. Ietekmes novērtēšana – piemēru analīze

Vienas skolas skolēni piedalījās arī fokusgrupas diskusijā. Tā apstiprināja, ka skolēniem bija labs priekšstats par to, kas ir godīgā tirdzniecība un kāds ir tās mērķis. Tomēr tā arī atklāja, ka skolēniem bija daudz negatīvu un nepareizu priekšstatu. Tie parādījās bez īpaša pamudinājuma. Visā grupā bija kopīgs pieņēmums, ka godīgā tirdzniecība ir saistīta ar Āfriku, kur “cilvēkiem nekā daudz nav” (piemēram, “pārtikas, māju, skolas”). Izskanēja arī viedoklis, ka “viņiem ir tikai no salmiem taisītas mājas”, “kleķa būdas ... un no tā metāla, ko fermeri Jorkšīrā izmanto cūku kūtim”. Citiem vārdiem sakot, šķiet, ka skolēnu prātos Āfrika asociējas ar cilvēkiem, kas dzīvo tādās mājās, ko mēs uzskatītu par derīgām cūku turēšanai. Kad viņus lūdza aprakstīt cilvēku mājas, **viņi neizmantoja pozitīvus vārdus/ frāzes.**

“Viņiem nav pietiekami daudz sienu”

“Tur būtu klaustrofobiska sajūta”

“Pussabrukušas”

“Netīras”

“Izrūsējušas”

“Mazas”

“Smirdīgas”

Aicināti domāt pozitīvi par citu cilvēku mājām, skolēni atbildēja:

- “Vismaz viņiem ir māja.”
- “Pajumte – viņi ir pateicīgi par jebko, ko dabū.”
- “Dažiem cilvēkiem ir jāguļ ielās, un tas ir ļoti bīstami... ja tu guli uz ielas, tevi var sabraukt mašīna.”

Pēc citiem uzvedinošiem jautājumiem skolēni sacīja:

Televīzijas raidījumā “Komiķu palīdzība” (*Comic Relief*) teica, ka daudzi cilvēki nolaupa cilvēkus un izmanto kā savus kalpus... zēnu Āfrikā... viņu nolaupīja, un tad viņam “Komiķu palīdzība” palīdzēja, un tagad viņam ir pašam sava ģimene.”

“Bet viņu valstī ir kaut kas labs – cilvēki tur nezog, jo viņiem tur nav daudz labu mantu, **jo visi afrikāņi ir tiešām nabadzīgi.**”

Skolēni atsaucās uz gadskārtējo televīzijas ziedojumu vākšanas pasākumu “Komiķu palīdzība” (kas nesen bija rādīts televīzijā); viņi to atkārtoti minēja kā savu zināšanu avotu. “Komiķu palīdzības” misija ir “virzīt pozitīvas pārmaiņas”, veidojot “brīvāku pasauli bez nabadzības”.

Aptauja un fokusgrupas diskusija parādīja, ka skolēni bija **ieguvuši zināmu izpratni** par to, cik svarīgi ir tas, lai mūsu patērētās lietas tiktu ražotas godīgi. Tomēr **stundas nav mainījušas daudzus dziļi iesakņojušos un negatīvus priekšstatus par Āfriku.** Skolēni izteicās par Āfriku, it kā tā būtu kaut kas viendabīgs, lai gan zināja, ka kontinentā ir daudz dažādu valstu.

Kritēriji globālās izglītības vērtēšanai jūsu mācību priekšmetā

Godīgās tirdzniecības tematu vērtēšanu var izmantot citos mācību priekšmetos un tematos. Vissvarīgākais ir skaidri definēt globālās izglītības mērķus un mācīšanās rezultātus, kas veidos vērtēšanas kritērijus. Globālās izglītības aspektiem var pievērsties visos mācību priekšmetos, taču katrā mācību priekšmetā tas notiks citādā veidā. Tā, piemēram, gan svešvalodas skolotājs, gan reliģijas stundu skolotājs var pievērsties cilvēktiesībām un ilgtspējīgai attīstībai, taču, jāvērtē, kā šos jautājumus mācīs. Novērtējums balstīsies katra skolotāja plānotajos mācīšanās rezultātos. Iekļaujot globālo saturu mācīšanās rezultātos, ir vērts apsvērt vairākus jautājumus.

Globālās izglītības mērķu un vērtēšanas kritēriju noteikšana

Vai jūtaties pārliecināti?

Daži skolotāji teikuši, ka jūtot – viņiem pašiem trūkst zināšanu par šiem jautājumiem un, iespējams, varētu palīdzēt klātienē vai tiešsaistes tālākizglītības kursi. Sīkāk par profesionālo tālākizglītību sk. sadaļu "Noderīgas saites" šīs rokasgrāmatas beigās.

Kontroljautājumu saraksts

- Kādu globālās izglītības aspektu, jūsuprāt, skolēniem vajadzētu apgūst caur šo tematu? (Kas ir jūsu svarīgākie mācīšanās mērķi?)
- Vai ir kādas konkrētas zināšanas, kas palīdzēs skolēniem izprast šo jautājumu?
- Kā globālās izglītības saturs saskan ar jūsu mācību priekšmeta programmu?
- Kādas vērtības un attieksme tiek veicinātas?
- Kādi ir *globālie* mācīšanās rezultāti?

Stundā vai tematā balstīta pieeja vērtēšanai parasti par izejas punktu izmanto strukturētus plānus, un skolotājs var izvēlēties, kurš no tiem ir vispiemērotākais un visvieglāk realizējama attiecībā uz konkrētu tematu vai mācību plānu. Strukturēto plānu paraugi atrodami šīs rokasgrāmatas 3. nodaļā. Pirmais solis ir integrēt globālos elementus konkrētās stundas mācīšanās mērķos un rezultātos.

Mums visiem ir izpratne par globālajiem tematiem un globālajām problēmām, un šajā izpratnē balstās mūsu spēja integrēt šos tematus skolotāja darbā. Taču, kā jau minēts iepriekš, mums nevajadzētu pieļaut, ka mūs "kavē" zināšanu trūkums.

Apsveriet, kā tālāk minēto varētu saistīt ar kādu konkrētu stundu vai mācību plānu un vērtēt, kā

- izglītojamie virzās no labdarības mentalitātes uz sociālā taisnīguma mentalitāti;
- izglītojamajiem veidojas izpratne par nabadzību un ilgtspēju;
- izglītojamie pēta alternatīvus attīstības modeļus un ilgtspēju;
- izglītojamie veido sasaisti ar savu un citu cilvēku dzīvi;
- izglītojamie kritiski domā par globāliem jautājumiem.

Daži būtiski jautājumi

- Vai jūsu stunda vai temats saistīts ar notiekošo mūsdienu pasaulē?
- Vai tas dod iespēju jauniešiem veidot dziļāku izpratni par globālajiem izaicinājumiem?
- Kādas vērtības, attieksmi un raksturu mēs veidojam (vai pret ko vēšamies), lai izveidotu ilgtspējīgāku un sociāli taisnīgāku pasauli?

Kontroljautājumu saraksts par skatījumu un raksturu

Vai šī temata mācīšana/ darba plāns ietvers kaut ko no tālāk minētā?

- Izpratne par saistību starp cilvēkiem un vietām.
- Izpratne par to, kā tiek pieņemti svarīgākie lēmumi.
- Izpratne par kultūras lomu identitātē.
- Izpratne par to, ka ir dažādi viedokļi.
- Zināšanas par to, kā rīkoties, lai uzlabotu cilvēku dzīvi šeit un citur pasaulē.

“Rakstura” definīcija: cilvēka personībai piemītošo intelektuālo un psiholoģisko iezīmju kopums (Oksfordas angļu valodas vārdnīca).

Pieejas vērtēšanai

Zināšanu novērtējums. Piemēri no kādas Apvienotās Karalistes skolas

Novērtējuma anketas un citi vērtēšanas rīki

Šo pieeju varat izmantot, ja vēlaties noskaidrot kāda temata vai tēmas mācīšanas vispārējo ietekmi. Skolotāji ir konstatējuši, ka viņu pieņēmumi par skolēnu zināšanām un attieksmi ne vienmēr ir 100 % pareizi.

Ātri un viegli: viena no šīs pieejas priekšrocībām – tā ir salīdzinoši ātri un viegli lietojama. Tā var sniegt ātru “momentuzņēmumu”, parādot, “kur klase ir šobrīd”, bet rezultātus var analizēt arī detalizētāk un izveidot diagrammas, kuras var demonstrēt kolēģiem vai skolēniem.

Šādu vērtējumu var iegūt, izmantojot anketas un cita veida aptaujas. Mēs iesakām izmantot slēgtu un atvērta jautājumu kombināciju. Slēgtie jautājumi dos datus, savukārt atvērtie jautājumi atklās vairāk par priekšstatiem un attieksmēm. Abu veidu jautājumu kombinācijai vajadzētu sniegt ieskatu, kā plānot mācību procesu. (Paraugš atrodams Strukturēto plānu un novērtēšanas rīku piemēru sadaļā.)

✓ Ieteikums

Novērtējumu iespējams veikt arī kā visas grupas aktivitāti.

✓ Ieteikums

Ja aptaujas rezultātus ievadīsiet *Excel* tabulā, tad rezultāti var tikt atspoguļoti diagrammas veidā.

✓ Ieteikums

Ielieciet šo diagrammu *PowerPoint* prezentācijā un parādiet klasei, lai redzētu skolēnu reakciju.

3. Dažas novērtēšanas metodes un rīki

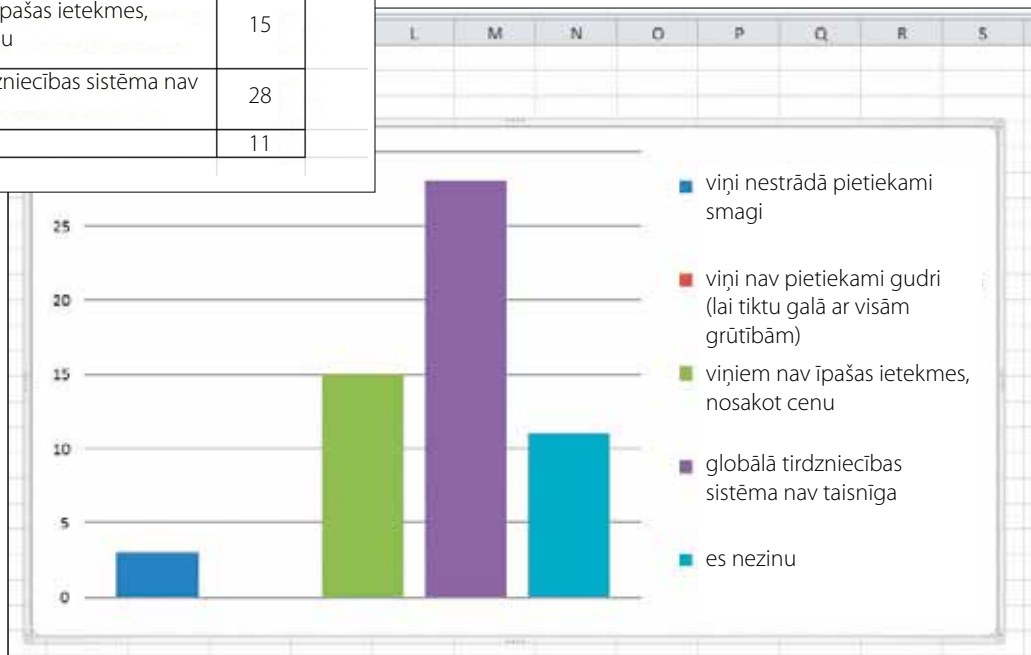

	D	E	F	G
a)		viņi nestrādā pietiekami smagi	3	
b)		viņi nav pietiekami gudri (lai tiktu galā ar visām grūtībām)	0	
c)		viņiem nav īpašas ietekmes, nosakot cenu	15	
d)		globālā tirdzniecības sistēma nav taisnīga	28	
e)		es nezinu	11	

Piemērs

Audzētājiem nesamaksā pietiekami, jo...

Kad esat ievadījuši datus *Excel* darba grāmatā, uzklikšķiniet uz "Ievietot" un pēc tam no "Diagrammas" daļas izvēlieties diagrammas formu.

✓ Ieteikums

Lai izmaiņas skolēnu attieksmē būtu viegli saskatāmas, izmantojiet vienu un to pašu anketu gan sākuma, gan nobeiguma aptaujā. Sākuma anketu skolēni aizpilda ar vienas krāsas rakstāmo. Temata beigās pavaicāji skolēniem, vai viņu uzskati ir mainījušies, un palūdziet aizpildīt nobeiguma anketu ar citas krāsas rakstāmo.

✓ Ieteikums

Varat palūgt novadīt fokusgrupas diskusiju kādu no vecākajiem skolēniem, pedagoģijas studentu vai kādu no vecākiem.

Anketas

a) Sākuma un nobeiguma anketas

Tas ir labs veids, kā parādīt apgūto un noskaidrot, vai mācību process mainījis skolēnu attieksmi.

b) Tikai nobeiguma anketa

Nobeiguma aptaujas var izmantot stundas beigās, lai konstatētu, ko skolēni apguvuši. Tās bieži sniedz specifisku informāciju, kas skaidrāk parāda, ko skolēni zina vai kā uztvēruši kādu jautājumu.

c) Skolēnu fokusgrupas

Fokusgrupu organizēšana prasa vairāk laika un skolēnu vēlmi piedalīties. Taču tās var dot reālu ieskatu skolēnu attieksmē un temata uztverē. Šī informācija var būt ļoti noderīga, lai vērstos pret aizspriedumiem un maldīgiem priekšstatiem.

3. Dažas novērtēšanas metodes un rīki

Luksofors

✓ Ieteikums

Sekmīgi izmantojams, ja skolēni strādā pāros.

Sekmīgi izmantojams kopā ar PowerPoint prezentāciju.

Vienkāršs paņēmieni, kas ļauj iegūt priekšstatu par zināšanām, izpratni un attieksmi. Izdaliet skolēniem "Luksofora" kartītes. Lūdziet, lai viņi tās izmanto, atbildot uz virkni ātri uzdotu jautājumu.

PAREIZI, NEZINU, NEPAREIZI?
1. Nelsons Mandela līdz 1997. gadam bija ASV teroristu sarakstā.
2. ASV prezidents Reigans šādi raksturojis Mandelu: "Vēstures gigants... viens no visietekmīgākajiem, drosmīgākajiem krietnajiem cilvēkiem."
3. Kāds no britu premjerministriem ir teicis: "Afrikāņu nacionālais kongress ir tipiska teroristu organizācija... Ikviens, kurš iedomājies, ka tā vadīs valdību Dienvidāfrikā, dzīvo savu iedomu pasaulē."
4. Mandela atbrīvoja Dienvidāfriku.

ATBILDES
1. Nē. Viņš bija ASV teroristu sarakstā līdz 2008. gadam.
2. Nē. To teicis prezidents Baraks Obama.
3. Jā. To sacīja Mārgareta Tečere 1987. gadā.
4. Daudzi cilvēki iesaistījās cīņā par to, lai Dienvidāfrikā izbeigtu apartheīdu un visiem piešķirtu vēlēšanu tiesības.

Aktivitātē balstītas metodes

Šī pieeja paredz, ka skolēni veic aktivitātes, kas mums dod iespēju mērīt rezultātus. Piedāvātais piemērs ir "Balsošanas aktivitāte". Tajā vērtējums veidojas nevis anketēšanas, bet gan aktivitātes rezultātā. Izdevumā "Kā varam zināt, ka tas iedarbojas?" ("How Do We Know It's Working?") (RISC 2008), no kura šī aktivitāte ir adaptēta, piedāvātas arī citas līdzīgas aktivitātes.

Temats: Kāpēc cilvēki cieš badu?

Avots: *How Do We Know It's Working?*

Mācīšanās rezultāti

- Skolēniem ir labāka izpratne par savstarpējo atkarību, un viņi zina, ka pārtika, ko patērē "ziemeļu"/ mazākuma pasaule, ir audzēta "dienvīdu"/ vairākuma pasaulē, kur daudziem cilvēkiem pārtikas pietrūkst.
- Skolēni apzinās, ka pasaulē pārtikas pietiek, taču tā nav taisnīgi sadalīta.
- Skolēni apzinās, ka labdarība nav "īstā atbilde".
- Skolēni apzinās dažas netaisnības pasaules tirdzniecības sistēmā.

Nepieciešamie materiāli

- 9 necaurspīdīgi trauki
- Trauks ar pērlītēm/ sēklām/ akmentiņiem
- 1 izteikumu komplekts (sk. nākamo lpp.); tas ir sagriezts, un apgalvojumi nolikti līdzās traukiem.

3. Dažas novērtēšanas metodes un rīki

Cilvēku ir pārāk daudz.	Bagātajās valstīs cilvēki pietiekami daudz neziedo labdarības organizācijām.
Pārtikas nepietiek visiem.	Labāko zemi izmanto, lai audzētu pārtiku citām valstīm.
Pārtika nav sadalīta taisnīgi.	Nabadzīgajiem fermeriem neļauj pārdot viņu izaudzēto pārtiku bagātajām valstīm.
Karu dēļ cilvēki nevar audzēt pārtiku.	Fermeri neizmanto jaunus paņēmienus, lai izaudzētu vairāk pārtikas.
Cilvēki ir pārāk nabadzīgi, lai nopirktu pārtiku.	

Sākotnējais novērtējums

Lūdziet, lai skolēni paņem pa 3 pērlītēm un izmanto tās, "balsojot" par tiem iemesliem, kuri, viņuprāt, vislabāk izskaidro, kāpēc cilvēki cieš badu. Skolēni var izmantot savas pērlītes, kā paši vēlas, piemēram, nobalsot par kādu no iemesliem vairākas reizes.

Aktivitātes

1. Uzrakstiet balsošanas rezultātus uz tāfeles un apspriediet tos ar skolēniem:

- Vai viņi bija gaidījuši šādus rezultātus?
- Vai kaut kas pārsteidza?
- Vai viņi tiem piekrit?

2. Izvērsiet tematu.

Lai iegūtu papildu informāciju, meklējiet faktus internetā, izmantojot atslēgvārdus "pārtikas drošība".

- Kaut arī pēdējo desmit gadu laikā situācija ir uzlabojusies, ANO lēš, ka 2012.–2014. gadā 805 miljoni cilvēku cietuši no "hroniski nepietiekama uztura".
<http://www.fao.org/publications/sofi/2014/en/>
- 10 mīti par badu
<http://www.theguardian.com/global-development/2014/oct/16/world-food-day-10-myths-hunger>
- Aktivitāte par pasaules tirdzniecības sistēmu
http://www.oxfam.org.uk/~/_/media/Files/Education/Resources/Food%20for%20thought/Learn/Learn_Can_You_Beat_The_System_Game_Long.ashx

3. Atkārtojiet balsošanas aktivitāti.

Kam pievērst uzmanību

- Cik lielā mērā balsošanas rezultātos atspoguļojas mācīšanās rezultāti?
- Vai palielinājusies izpratne par to, ka bada cēloņi ir nabadzība un neprasmīga zemes izmantošana, nevis pārtikas nepietiekamība un pārāk lielais cilvēku skaits uz planētas?
- Kā mainījusies skolēnu attieksme?

Strukturēto plānu un novērtēšanas rīku piemēri Globālās zināšanas – godīgā tirdzniecība

Ko jauniešiem vajadzētu zināt par godīgo tirdzniecību?

Vecumposms:
11–16 gadi

PAMATIDEJAS

- Globālā tirdzniecības sistēma ne vienmēr ir godīga pret audzētājiem.
- Godīgā tirdzniecība ir solidarizēšanās ar fermeriem Globālajos Dienvidos.
- Godīgā tirdzniecība ir viens no veidiem, kā ieviest praksē sociālā taisnīguma principus.
- Godīgā tirdzniecība ir daļa no globālās tirgus ekonomikas.
- Godīgās tirdzniecības mērķis ir nodrošināt audzētājiem lielāku ietekmi caur kooperatīviem un arodbiedrībām, kas veic kolektīvas pārrunas. Sievietes tiek mudinātas uzņemt aktīvu lomu.
- Izmantojot godīgās tirdzniecības pilsētu, godīgās tirdzniecības uzņēmumu un godīgās tirdzniecības kampaņas skolās, godīgās tirdzniecības kustība visā pasaulē ir paplašinājusi izpratni par to, kas ir ētiska ražošana un patērētājs un kāda ir uzņēmumu loma.

VĒRTĪBAS UN ATTIEKSME

- Taisnīgumu un godīgumu uzskata par svarīgām vērtībām.
- Novērtē solidaritāti kā principu.
- Godīgo tirdzniecību uztver kā solidāru rīcību, nevis labdarību.
- Cieņa pret audzētājiem no dienviidiem.
- Novērtē indivīda iespējas panākt pārmaiņas.

CITAS ZINĀŠANAS

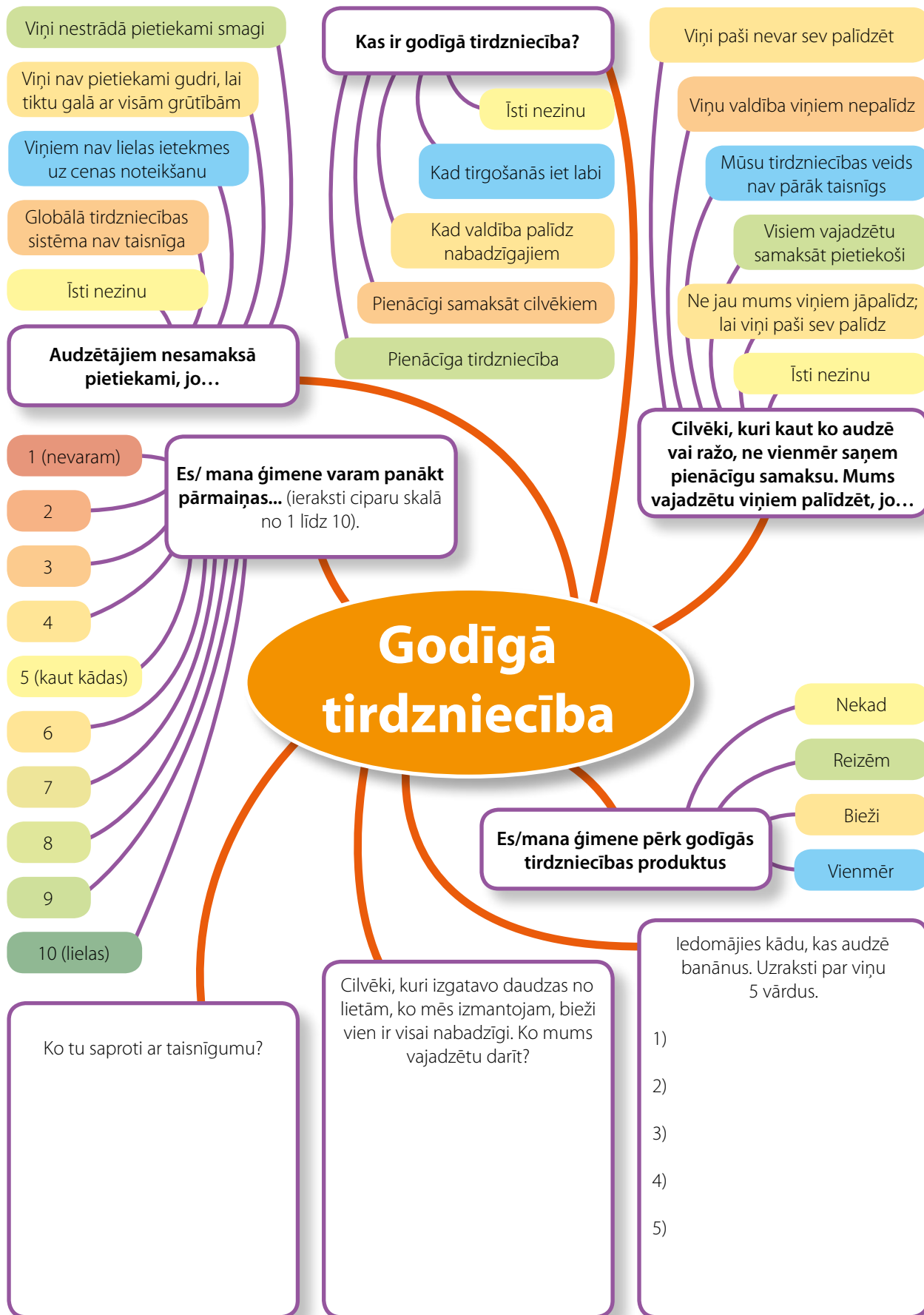
- Izpratne par to, ka daudzi no mūsu lietotajiem produktiem ir ražoti citās valstīs, tostarp – Globālajos Dienvidos. Tirgus ekonomika nozīmē to, ka itin bieži audzētājiem samaksā ļoti maz.
- Zināšanas par darba apstākļiem valstīs, kas ražo lauksaimniecības preces, piemēram, kokvilnu, kakao, banānus, tēju.
- Izpratne par globālo tirdzniecības sistēmu.
- Zināšanas par to, kā mūsu izvēle var ietekmēt citu cilvēku dzīvi.
- Izpratne par to, ka godīgā tirdzniecība ir viens no veidiem, kā mazināt globālās tirdzniecības sistēmas nelīdzsvarotību.
- Saprot, ka godīgā tirdzniecība nozīmē ieguvumu ražotājiem.
- Izpratne, kā darbojas godīgās tirdzniecības logo principi: sociālais taisnīgums, vides ilgtspēja, godīga cena, strādājošo tiesību aizsardzība.
- Izpratne par to, ka algas un darba apstākļi ražošanā un dažos piegādes posmos ne vienmēr ir taisnīgi.
- Zināšanas, ka godīgās tirdzniecības organizāciju 1992. gadā nodibināja *CAFOD, Christian Aid, Oxfam, Traidcraft*, Pasaules attīstības kustība un Nacionālā sieviešu organizāciju federācija.
- Izpratne par to, ka godīgā tirdzniecības tīklā darbojas neliels skaits ražotāju un audzētāju, taču tā nodrošina būtiskas atšķirības audzētājiem. Godīgās tirdzniecības sistēmā ir 1140 organizācijas un vairāk nekā 1,4 miljoni fermeru un strādnieku.

MĀCĪŠANĀS REZULTĀTI

- Skolēni saprot, ka mēs esam atkarīgi no daudziem cilvēkiem, kuri saražo daudzas no lietām, ko patērējam.
- Skolēni prot formulēt, kāpēc globālā tirdzniecības sistēma ne vienmēr ir taisnīga pret audzētājiem.
- Skolēni zina, ka godīgā tirdzniecība ir veids, kā solidarizēties ar fermeriem Globālajos Dienvidos, kā arī sociālā taisnīguma principa ieviešana praksē.
- Skolēni spēj paskaidrot, ka godīgā tirdzniecība ir viens no veidiem, kā realizēt sociālā taisnīguma principus praksē.
- Skolēni apzinās, ka godīgā tirdzniecība ir daļa no globālās tirgus ekonomikas.
- Skolēni var nosaukt dažus no ieguvumiem, ko godīgā tirdzniecība rada cilvēku dzīvē.
- Skolēni izprot godīgas samaksas un darba apstākļu nozīmi visos piegādes ķēdes posmos.

Pateicamies RETAS, Lidsas Bēgļu izglītības un konsultāciju centram, par ieguldījumu.

3. Dažas novērtēšanas metodes un rīki

Strukturēto plānu un novērtēšanas rīku piemēri Globālās zināšanas – bēgļi

Ko jauniešiem vajadzētu zināt par bēgļiem?

Vecumposms:
11–16 gadi

PAMATIDEJAS

1. Konflikti valstu iekšienē ir **biežākais iemesls** tam, ka cilvēki kļūst par bēgļiem.
2. Konflikta atrisināšana ir galvenais veids, kā **samazināt bēgļu skaitu**.
3. Jēdzienu “bēglis”, “patvēruma meklētājs” un “migrants” izpratne.
4. Bēgļi dzīvo ļoti nedrošās situācijās, bieži vien netiek nodrošinātas viņu **patmatvairdzības**.
5. Itin bieži bēgļu un patvēruma meklētāju **atspoguļojums medijos** ir neprecīzs un neobjektīvs.
6. **Kļūdaini pieņēmumi** par bēgļiem un patvēruma meklētājiem ir plaši izplatīti.
7. Bēgļi ir devuši lielu, **svaigū ieguldījumu** Apvienotās Karalistes un citu uzņemošo valstu kultūrā.
8. **Vairums bēgļu** un patvēruma meklētāju dzīvo **Globālajos Dienvidos**.

VĒRTĪBAS UN ATTIEKSME

- Empātija pret bēgļiem un patvēruma meklētājiem.
- Netaisnīguma apziņa, izprotot bēgļu un patvēruma meklētāju smago situāciju.
- Pozitīva attieksme pret bēgļiem un patvēruma meklētājiem (balstīta zināšanās un faktos).

CITAS ZINĀŠANAS

- Kas ir bēgļi, un ko var nodrošināt bēgļu nometnes.
  - Bēgļu skaits pasaulē (2015. gadā – 50 miljoni), un kur viņi atrodas.
- Svarīgākie iemesli, kāpēc cilvēki spiesti doties bēgļu gaitās
- Pilsoņu karš
  - Kari starp valstīm
  - Reliģiski vai etniski konflikti
  - Genocīds
- Piemēri par cilvēkiem, kas ilgstoši ir bēgļi.
  - 2014. gadā attīstības valstis uzņēma 86 % bēgļu.
  - Uzskats, ka daži patvēruma meklētāji ir ekonomiskie migranti, var mazināt atbalstu bēgļiem, kas bēg no kara un militāriem konfliktiem.
  - Daudzās valstīs bēgļu uzņemšana ir aktuāls jautājums, par kuru plaši diskutē politiskās partijas.

MĀCĪŠANĀS REZULTĀTI

- Skolēni saprot, ka **izplatītākais iemesls**, kāpēc cilvēki dodas bēgļu gaitās, ir **konflikti**, un var nosaukt dažus piemērus.
- Skolēni saprot, cik **svaigū un grūti** ir atrisināt konfliktus, kā arī var minēt dažus piemērus, kad politiskie risinājumi ir ļāvuši bēgļiem atgriezties.
- Skolēni spēj definēt jēdzienus “bēglis”, “migrants” un “patvēruma meklētājs”.
- Skolēni spēj izskaidrot, ar kādām **grūtibām** bēgļi saskaras.
- Skolēni apzinās, cik daudz cilvēku ir bēgļi, kā arī šīs parādības **mērogu**.
- Skolēni apzinās **mediju neobjektivitāti**. Viņi prot kritiski izvērtēt medijos atspoguļoto informāciju par bēgļiem
- Skolēni var minēt piemērus par to, kādu **ieguldījumu bēgļi** devuši viņus uzņemošajās valstīs.
- Skolēni zina, ka lielāko daļu bēgļu un patvēruma meklētāju uzņem **valstis Globālajos Dienvidos**, var minēt piemērus.

Pateicamies RETAS, Lidsas Bēgļu izglītības un konsultāciju centram, par ieguldījumu.

3. Dažas novērtēšanas metodes un rīki

Nepriecājos, ka viņi šeit ierodas	Nepatiesi	Nepatiesi	Nepatiesi	Smaga	Nepatiesi
Pozitīvas izjūtas	Lielākoties nepatiesi	Lielākoties nepatiesi	Lielākoties nepatiesi	Diezgan grūta	Lielākoties nepatiesi
Nezinu	Lielākoties taisnība	Lielākoties taisnība	Lielākoties taisnība	Nav slikta	Lielākoties taisnība
	Taisnība	Taisnība	Taisnība	Viegla	Taisnība

Manas izjūtas par bēgļiem

Bēgļi ierodas Apvienotajā Karalistē, jo mūs ir viegli izmantot.

Nepatiesi

Lielākoties nepatiesi

Lielākoties taisnība

Taisnība

Vairums bēgļu ir liekēži vai par tādiem kļūs.

Bēgļiem vajadzīgs mūsu atbalsts.

Nepatiesi

Lielākoties nepatiesi

Lielākoties taisnība

Taisnība

Bēgļi izšķiež tās valsts resursus, kurā viņi nonāk.

Mediji bēgļus atspoguļo taisnīgi un precīzi.

Nepatiesi

Lielākoties nepatiesi

Lielākoties taisnība

Taisnība

Bēgļa dzīve Apvienotajā Karalistē ir ...

Bēgļi palīdzējuši mūsu valstij attīstīties.

Nepatiesi

Lielākoties nepatiesi

Lielākoties taisnība

Taisnība

Bēgļiem ir maza izvēles iespēja.

Bēgļus piesaista Apvienotā Karaliste tās iecietības dēļ.

Nepatiesi

Lielākoties nepatiesi

Lielākoties taisnība

Taisnība

Uzskati

Bēgļi

Zināšanas

Cik daudz bēgļu ir pasaulē?

3 miljoni

23 miljoni

50 miljoni

Vairums pasaules bēgļu ir ...

Eiropā

Lielbritānijā

Amerikā

Viņu pašu vai kaimiņvalstī

Nosauc piecas grūtības, ar kurām saskaras bēgļi:

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)

Trīs lietas, kas piespiež cilvēkus kļūt par bēgļiem:

- 1)
- 2)
- 3)

Bēglis ir ...

Man šķiet, ka bēgļi...

Informācija par projekta īstenotājiem

Projekts "Globālā dimensija sociālo zinātņu mācību priekšmetos" (Nr. DCI-NSAED/2012/280-401) tiek īstenots ar Eiropas Savienības (ES) finansiālu atbalstu Attīstības un sadarbības biroja "EuropeAid" programmas ietvaros. Projektu īsteno Izglītības attīstības centrs sadarbībā ar Līdsas Attīstības izglītības centru (Apvienotā Karaliste), Mondo (Igaunija) un Britu padomi Latvijā no 2013. gada janvāra līdz 2015. gada decembrim.

Projektā izstrādātie attīstības/globālās izglītības atbalsta materiāli:

- Ziņojums par attīstības/globālās izglītības aspektu izpēti sociālo zinātņu mācību priekšmetos.
- Attīstības/globālās izglītības materiālu PORTFOLIO
- *Development Education Programs and Study Materials GUIDE*
- *First Steps in Assessing Global Learning TOOLKIT*
- IETEIKUMI attīstības/globālās izglītības iekļaušanai skolu dienaskārtībā

Visi šie materiāli ir pieejami:

<http://www.globalizglitiba.lv/globala-dimensija/projekta-izdevumi/>

Profesionālā tālākizglītība un atbalsts

Apmācības un atbalstu piedāvā dažādas attīstības izglītības organizācijas visā Eiropā. Lai atrastu tās, kas piedāvā atbalstu jūsu valstī, varat meklēt internetā "globālo izglītību". Izglītības programmas piedāvā arī daudzas no tām organizācijām, kuras strādā Globālajos Dienvidos.

Apvienotajā Karalistē

Līdsas AIC piedāvā apmācības un konsultācijas par globālo izglītību. Centrs piedāvā apmācības dažādu mācību programmu ietvaros un par dažādiem tematiem pamatskolām, vidusskolām un speciālajām skolām, tostarp "**Globālā skolotāja balva**", "**Globālā pratība taisnīgākai pasaulei**" un "**No labdarības uz taisnīgumu**", kas veidotas tā, lai skolotāji justos drošāki, izprotot globālās izglītības paņēmienus un mērķus, reflektētu par savu praktisko darbu un iedvesmotu arī savus skolēnus domāt globāli kritiski. Tiek piedāvāta arī apmācība un atbalsts skolām globālo zināšanu novērtēšanas jomā, kā arī veidojot visas skolas pieeju globālajai izglītībai. Līdsas AIC realizē arī reģionālo apmācību Britu padomes programmas "Saistīt klases" ietvaros.

Sīkāka informācija: www.leedsdec.org.uk

Tālrunis: 0113 380 5655

Nacionālais attīstības izglītības centru konsorcijs (CODEC) piedāvā plaša diapazona apmācības programmu skolotājiem un skolām:

www.globalclassrooms.org.uk

Latvijā

Izglītības attīstības centram (IAC) ir ilgstoša pieredze globālās izglītības aktivitāšu īstenošanā Latvijā. IAC īsteno globālās izglītības projektus sadarbībā ar partneriem citās ES valstīs. IAC eksperti ir izveidojuši metodiskos mācību

materiālus globālajā izglītībā, kurus izmanto pedagogu un politikas veidotāju tālākizglītībā. Izglītības attīstības centrs piedāvā apgūt trīs programmas globālajā izglītībā: "Jauniešu kompetenču pilnveide efektīvai dzīvei mūsdienu pasaulē", "Pedagogu profesionālo kompetenču pilnveide globālajā izglītībā" un "Izglītības ekspertu un sabiedrības pārstāvju kompetenču pilnveide globālajā izglītībā". Programmas sniedz ieskatu globālajā izglītībā, dalībnieki iegūst atbalsta materiālus – stundu plānus, darba lapas, aktivitāšu plānošanas soļus u. c. IAC ir izveidojis un sniedz atbalstu globālās izglītības skolu tīklam, kas ir nozīmīgs resursu un metodiskais centrs globālajā izglītībā dažādos Latvijas reģionos. Vairāk par IAC: <http://www.iac.edu.lv/>.

Igaunijā

Igaunijas skolotājiem apmācību un atbalstu nodrošina NVO Mondo Globālās izglītības centrs. GI centram ir mācību centrs *Telliskivi Loomelinnak* Tallinā (Telliskivi 60 A1), kur apmeklētāji var aizņemties no bibliotēkas grāmatas un dokumentālās filmas, kā arī iegādāties godīgās tirdzniecības produktus un amatniecības izstrādājumus, kurus izgatavojuši nelieli uzņēmumi Globālajos Dienvidos, kas ir NVO Mondo attīstības sadarbības projektu partneri. Globālās izglītības centrs piedāvā skolotājiem apmācību kursus, kā arī nodrošina materiālus, metodes un atbalstu. Ar Mondo atbalstu skolas var uzaicināt viesus, rīkot seminārus un izstādes, kā arī piedalīties dažādos konkursos un skolu sadarbības programmās ar skolām Ganā, Kenijā, Afganistānā un Jemenā. Materiāli un metodes, kā arī informācija par apmācībām un pasākumiem atrodami arī interneta portālā: www.maailmakool.ee

Noderīgi resursi

The Global Teacher Leeds DEC, 2013.
Action for Social Justice, DVD, Leeds DEC, 2010.
How do we know it's working? RISC, 2008.
Development Education Programs and Study Guide, Education Development Centre, Riga, 2015.
African Achievements: Liberation and Aspiration Leeds Bi-Centenary Transformation Project, 2009.
The theory and practice of global learning, DERC, IOE, 2014. The No-nonsense Guide to Fair Trade, New Internationalist, 2013.
Developing the Global Teacher, ed. Miriam Steiner, 1996, Trentham Books.

Mājas lapas

Lidsas Attīstības izglītības centrs	www.globalschools.org.uk
	www.leedsdec.org.uk
Izglītības attīstības centrs	www.iac.edu.lv
MONDO	www.mondo.org.ee

Noderīga informācija

Oxfam Globālā pilsonība
http://www.oxfam.org.uk/~media/Files/Education/Global%20Citizenship/education_for_global_citizenship_a_guide_for_schools.ashx

Globālās dimensijas 8 svarīgākie jēdzieni (Apvienotā Karaliste)

http://clients.squareeye.net/uploads/global/documents/gdw_8_key_concepts.pdf

Izglītība sociālajam taisnīgumam

<http://uk.educationforsocialjustice.org/mod/resource/view.php?id=19>

Globālās izglītības programma (Apvienotā Karaliste)

<http://globaldimension.org.uk/glp/page/10706>

Starppriekšmetu ietvarstruktūra attīstības izglītībai izglītības ilgtspējīgai attīstībai kontekstā (Vācija)

http://www.opf.fi/download/135903_reiner_mathar.pdf

Austrālijas Izglītības dienesta mērķis ir "palielināt globālās izglītības mācīšanas apjomu un kvalitāti Austrālijas pamatskolās un vidusskolās".

<http://www.globaleducation.edu.au/global-education/what-is-global-ed.html>

Pateicības

Rokasgrāmatu sarakstījuši Ādams Rensons (*Adam Ranson*) un Alisona Hantlija (*Alison Huntley*)

Paldies skolotājiem, kas dalījās savā darba pieredzē un izmēģināja ietekmes novērtēšanas pieejas: Džilai Morlijai (*Gill Morley*), Lidijai Džeksonei (*Lydia Jackson*), Reičelai Vaildai (*Rachel Whyld*), Semijai Jonisai (*Sammi Younis*), Džoanai Beilijai (*Joanna Bailey*), Bronam Kitsonam (*Bron Kitson*), Metam Kārmaiklam (*Matt Carmichael*), Ianam Andervudam (*Ian Underwood*) un Ovenam Beilijam (*Owen Bayly*).

Skolām:

Abbey Grange Academy
Morley Academy
Roundhay High School

Priesthorpe High school
Calverley Parkside Primary
Kirkstall St Stephen's Primary

Karlam Hiltonam (*Carl Hylton*), Klodam Hendriksonam (*Claude Hendrickson*) un Salukai Solai (*Saluka Saul*) no Līdsas Rietumindijas centra par viņu darbu, vērtējot materiālu "Transatlantiskā afrikāņu paverdzināšanas tirdzniecība", kā arī daloties ārkārtīgi vērtīgajā materiālā "Afrikāņu sasniegumi. Resursi skolām".

Olivjē Nkunizmanam (*Olivier Nkunzimana*) no RETAS (Bēgļu izglītības un konsultāciju centra) un Hannai Darlīmpai (*Hannah Dalrymple*) par noderīgu ieskatu un skatījumu uz tematu "Bēgļi" un "Godīga tirdzniecība" vērtējumu.

Annai-Marijai Atkinsonai (*Anne-Marie Atkinson*) par novērtējuma anketu dizainu.

Karlam Hiltonam un Trišai Sandbačai (*Trish Sandbach*) par teksta recenzēšanu un ieteiktajiem labojumiem.

RISC (Redingas Starptautiskajam solidaritātes centram) par atļauju izmantot aktivitāti "Kāpēc cilvēki cieš badu" no ārkārtīgi noderīgā izdevuma "How do we know it's working".

Paldies *World Class Teaching* projektam un partneriem, kas citēti sadaļā "Uzskati par globālo izglītību".

PROJEKTU "GLOBĀLĀ DIMENSIJA SOCIĀLO ZINĀTŅU MĀCĪBU PRIEKŠMETOS"

(Nr.DCI-NSAED /2012/280-401) īsteno Izglītības attīstības centrs sadarbībā ar **Lidsas Attīstības izglītības centru** (Apvienotā Karaliste), **Mondo** (Igaunija) un **Britu padomi** Latvijā no 2013. gada janvāra līdz 2015. gada decembrim.

Projekta mērķis ir veicināt sabiedrības interesi un līdzdalību attīstības/globālajā izglītībā (AI/GI) un sekmēt sabiedrības izpratni par attīstības jautājumiem, īpašu uzmanību pievēršot jauniešu izpratnei par savstarpējo mijiedarbību pasaulē, kā arī atbalstot jauniešu aktīvu darbošanos taisnīgākas, vienlīdzīgākas pasaules labā.

Projekta specifiskie mērķi ir ieviest AI/GI tēmas sabiedrības dienas kārtībā; sadarboties ar izglītības politikas veidotājiem, lai integrētu AI/GI formālajā izglītībā sociālo zinātņu mācību priekšmetos; izstrādāt AI/GI programmas un mācību materiālus; izstrādāt AI/GI efektivitātes kritērijus; veidot sadarbības tīklu starp AI/GI ekspertiem no dažādām projekta valstīm – Latvijas, Igaunijas, Apvienotās Karalistes un citām Eiropas valstīm.

Projekta galvenās aktivitātes:

- pētījuma veikšana par attīstības/globālās izglītības (AI/GI) situāciju sociālo zinātņu mācību priekšmetos;
- AI/GI programmu un mācību materiālu izstrāde, ietekmes novērtēšana un skolēnu/jauniešu forumu organizēšana;
- AI/GI programmu un materiālu multiplicēšana, izplatīšana Latvijā, Igaunijā, Apvienotajā Karalistē un citās Eiropas Savienības valstīs;
- publicitātes pasākumi.

Projekta mērķauditorija ir skolēni, jaunieši, pedagogi, izglītības politikas veidotāji un citi izglītības speciālisti.

Plašāk par projektu mājaslapā: www.globalaizglitiba.lv

Projekta īstenotāji:

Izglītības attīstības centrs (Latvija), www.iac.edu.lv
Kontaktpersona – projekta vadītāja *Iveta Vērse*, iac@latnet.lv

Lidsas Attīstības izglītības centrs LEEDS DEC
(Apvienotā Karaliste), www.leedsdec.org.uk
Kontaktpersona – *Adam Ranson*, adam@leedsdec.org.uk

Mondo (Igaunija), www.mondo.org.ee
Kontaktpersona – *Johanna Helin*, johanna@mondo.org.ee

Britu padome Latvijā, www.britishcouncil.lv